

Çocuk Gelişiminde Babanın Rolüne Yönelik Psikodinamik Bakış Açısı: Bir Olgu Sunumu ve Gözden Geçirme

The Psychodynamic Perspective on the Father's Role in Child Development: A Case Presentation and Review

Sinem KISA ¹ , Ömer Faruk AKÇA ²

¹Necmettin Erbakan Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatri Anabilim Dalı, Konya, TÜRKİYE

Öz

Çocuk-ebeveyn/bakım veren ilişkisi, bebek tarafından oluşturulan ilk önemli ilişkidir. Çocuklar ve ergenler ebeveynlerinin tutumlarını, inançlarını, dünya görüşlerini ve değerlerini gözlemleyerek, model alarak veya doğrudan öğrenerek kendi değerlerini oluşturmaktadırlar. Çok sayıda çalışma çocuğun iyi bir duygu düzenleme becerisinin gelişiminde ebeveynin etkisinin önemli olduğunu öne sürse de babanın rolü henüz tam olarak anlaşılmamıştır. Babanın koruyucu ve güç kaynağı olduğu algısı onunla özdeşleşmeyi, güvenlik ve hayatta kalma vaa-dini beslerken, baba figürünün varlığı olmadan çocuğun süperego yapılanması olumsuz etkilenebilmektedir. Bu makalede, babası ile sağlıklı bir ilişki kuramayan ve babasının evden ayrılmasının ardından kendisini polis-özel koruma rolünde gören, çevresindekileri aşırı koruma davranışları sergileyerek gerçeği değerlendirme sınırlarını zorlayan bir rol üstlenen bir olgu sunulacaktır ve psikodinamik kuram çerçevesinde tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Baba-Çocuk ilişkileri, Çocuk Gelişimi, Savunma Mekanizmaları, Süperego

Abstract

The child-parent relationship is the first important relationship formed by the child. Children and adolescents form their own values by observing, modelling or directly learning their parents' attitudes, beliefs, worldviews and values. Although numerous studies suggest that parental influence is important in the development of good emotion regulation skills, the role of the father is not yet fully understood. While the perception of the father as a protector and source of power promotes identification with him and the promise of security and survival, the child's superego structuring may be negatively affected in the absence of the father figure. In this article, a case will be presented of an individual who was unable to establish a healthy relationship with their father and, following the father's departure from the household, assumed a role in which they saw themselves as a police-like private protector. This role was characterized by exhibiting overly protective behaviors toward those around them, pushing the boundaries of reality testing. The case will be discussed within the framework of psychodynamic theory.

Keywords: Father-Child Relations, Child Development, Defense Mechanisms, Superego

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Dr. Sinem KISA
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Tıp Fakültesi,
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği
Eski Hastane, B blok, Meram/Konya,
TÜRKİYE

E-mail: sinemkisa@gmail.com

Geliş tarihi / Received: 13.10.2024

Kabul tarihi / Accepted: 02.02.2025

DOI: 10.35440/hutfd.1564120

Bu olgu sunumu 7-11 Mayıs tarihleri arasında Kuşadası/Aydın'da gerçekleştirilmiş olan "33. Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kongresi"nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Çocuk- ebeveyn/bakım veren ilişkisi, bebek tarafından oluşturulan ilk önemli ilişkidir. Çocuklar ve ergenler ebeveynlerinin tutumlarını, inançlarını, dünya görüşlerini ve değerlerini gözlemleyerek, model alarak veya doğrudan öğrenerek kazanmaktadırlar. Çok sayıda çalışma çocuğun iyi bir duygu düzenleme becerisi gelişiminde ebeveyn etkisinin önemli olduğunu öne sürse de babanın rolü henüz tam olarak anlaşılammıştır (1). Yapılan güncel bir çalışmanın bulguları baba-çocuk ilişkisinin kalitesinin de çocuğun duygu düzenleme becerisinin gelişiminde rol oynayabileceğini göstermektedir (2). Bu yazıda, polikliniğimize babasının evden ayrılması sonrası polis-özel koruma rolü davranışları ile başvuran, bilinen ek tanısı olmayan, 13 yaş bir erkek olgu sunulmakta ve psikodinamik kuram yönünden tartışılmaktadır.

Olgu

13 yaşındaki erkek olgu, 2023 yılında "ileride polis olmakla ilgili yoğun meşguliyet, okulda güvenliği sağlamaya çalışma ve sevdiği insanların koruması olarak evlerine kadar takip etme" nedeniyle kliniğimize öğretmenleri tarafından yönlendirilmiştir.

Olgunun geçmiş psikiyatrik öyküsünden edinilen bilgilere göre başvuru şikayetleri 6 yaşında iken kendi isteği ile polis rolü ile sınıfta güvenliği ve disiplini sağlama davranışları şeklinde başlamıştır. Sürekli polis kıyafetleri giydiği, telsiz-kulaklık gibi eşyalar taşıdığı, odasını makam odası kabul ettiği, annesinin sekreteri olduğunu söylediği, toplantısı olduğunu söyleyerek ders yapmadığı öğrenilmiştir. Bu dönemde İl Emniyet Müdürü ile tanışmış ve sık sık Emniyet Müdürlüğü'ne ziyarete gidiyormuş. Ailesi, olgunun etrafındaki insanlara güvenmek ve başkalarına kendisiyle ilgili bilgiler vermekle ilgili zorluklar yaşadığını, tehlikelere karşı sürekli tetikte olması gerektiğini düşündüğünü ifade etmiştir. Şikayetlerin devam etmesi üzerine 4. sınıfa giderken öğretmenlerin yönlendirmesi ile dış merkezde ailesi tarafından Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Bölümüne götürülmüş, herhangi bir psikopatoloji saptanmadığı bildirilmiş. 1 sene önce eğitimi nedeniyle zorunlu okul üniforması giymesi gerektiği için polis kıyafetlerini giymeyi bırakmış. Sonrasında protokole (emniyet müdürü, milletvekili gibi) daha yakın olabilmek için sivil giyimli özel koruma olmaya karar vermiş. Protokoldekilerin yapacakları ziyaretlerin duyurusunu internet sitelerinden öğrenir ve ziyaret gününde onların koruması olduğunu düşünüp bisikletle arabalarını takip edermiş. Özel koruma olduğunda protokole yakın olmakla kendini ayrıcalıklı hisseder ve bununla mutlu olurmuş. Son 1 senedir sevdiği insanları korumakla görevli olduğunu düşünür ve onları evlerine kadar takip edermiş. Annesini evden çıktığında takip eder, kardeşinin kendisinin yardımcısı olduğunu söylemiş. Koruma olmanın kendisine ait bir görev olduğunu, bu görevi yapmazsa etrafındakilerin ona güvenmeyeceğini ve kendisini gördüklerinde sevmedikleri kişilerin akıllarına geleceğini düşünürmüş. Ebeveynleri ayrılmadan önceki dönemde de kreşe giderken kendisinin cumhurbaşkanı olduğunu söyler-

miş. Olgu 7. sınıfa devam ederken ailesi tarafından dış merkezde bir Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Bölümü'ne götürülmüş, tanısı tarafımızca bilinmemekle birlikte bir tedavi düzenlendiği öğrenilmiştir. Ancak aile, önerilen tedaviye başlamadan önce tarafımıza başvurmuştur.

Olgunun anne ve babası 7 yıl önce ayrılmış. Annesiyle ilişkisi şefkat dolu, babasıyla ilişkisi ise mesafeliymiş. Anneden alınan bilgiye göre olgumuzun babasının paranoid örüntülerinin olduğu, eşini ve kendi annesini sadakatsizlikle suçladığı, eşini evden tek çıkarmadığı öğrenilmiştir. Sık sık ev içinde tartışmalar olduğu, babasının annesine şiddet uygulamasına şahit olduğu, 6 yaşındayken annesi ve kardeşiyle beraber babası tarafından evden kovulduğu öğrenilmiştir. Olgumuz, babasının talebi olduğu zamanlarda birkaç ayda bir telefonda görüşüyormuş. Kendisi babasının ilgisiz ve evde öfkeli davranışları olduğunu ifade etmiştir. Annesinden öğrenilen bilgiye göre anne-babası ayrıldıktan sonra sık sık bir babasının olmasını istediğini söylemektedir. Babasıyla ilgili anıları hatırlamadığını anlatmaktadır. Annesinin verdiği bilgiye göre, babasının da bulunduğu ailecek geçirilen zamanlarla ilgili olarak, olgumuz babasını hatırlamadığını ifade etmektedir.

Gelişim öyküsünde annenin 1. gebeliğinden, hastanede, normal spontan vajinal doğumla, 2500 gr ağırlığında, miadında dünyaya geldiği; gebelik dönemi süresince, doğum sırasında ve sonrasında herhangi bir sorun yaşanmadığı; annenin gebelik döneminde evliliğiyle ilgili stresörlere maruz kaldığı; olgunun gelişim basamaklarını zamanında tamamladığı; herhangi bir ilaç tedavisi kullanmadığı saptanmıştır. Annenin verdiği bilgiler doğrultusunda, olgunun çocukluk döneminde yaşlılarıyla sınırlı etkileşim kurduğu, daha çok yetişkinlerle vakit geçirmeyi tercih ettiği öğrenilmiştir. İlkokul döneminde ise, aile gözlemleri, olgunun belirgin bir sosyal izolasyon yaşamadığını ancak sosyal etkileşimlerde kendi ilgi alanlarına odaklanma eğilimi gösterdiğini ortaya koymuştur. Yaşlılarıyla zaman zaman oyunlara katılmakla birlikte, bu ilişkilerin yüzeysel ve kısa süreli olduğu belirtilmiştir. Bu durum, sosyal becerilerinde belirgin bir eksiklikten ziyade bireysel tercihlerle ilişkili görülmüştür. Soygeçmişinde, anne-babanın sağ ve 7 yıldır ayrı olduğu, olgunun anne ile kaldığı, ailede akrabalık öyküsü olmadığı, anneden alınan öyküde olgunun babasında paranoid örüntüler tariflendiği, olgunun 8 yaşında bir sağlıklı kız kardeşi olduğu öğrenilmiştir.

Ruhsal Durum Muayenesinde:

Genel görünüm yaşına uygun, öz bakım yeterli, görüşme sırasında tetikte olma hali gözlemlendi. Duygulanım ve duygudurumu hafif anksiyöz, ancak belirgin bir duygudurum bozukluğu bulgusu saptanmadı. Düşünce süreci ve içeriğinde polis/özel koruma rolüyle ilişkilendirdiği aşırı değer verilmiş düşünceler mevcuttu. Sanrı veya obsesyon ile uyumlu düşünce içeriği gözlemlenmedi. Herhangi bir algı bozukluğu saptanmadı. Olgunun içgörüsünün kısmen korunmuş olduğu düşünüldü. Kendi davranışlarının alışılmadık olduğunu kabul etmekle birlikte bu davranışları "görev" olarak nitelendirmekteydi. Bilişsel işlevleri klinik gözlem doğrultusunda yaşına uygun bulundu.

Ön Tanılar:

Olguda başlangıçta şizotipal kişilik özellikleri ve paranoid düşünce yapısının varlığı değerlendirilmeye alınmıştır. Ancak sanrısız bir yapı olmaması ve çevresindekilerden zarar görmeye dair sürekli bir şüphe geliştirmemesi nedeniyle paranoid düşünce yapısından ziyade güvenlik arayışı ve aşırı tetikte olma davranışı olarak yorumlanmıştır. Olgu, sosyal ilişkilerde zorluklar yaşasa da bu zorluklar şizotipal kişilik özellikleri için tipik olan derecede belirgin veya sürekli bulunmamıştır.

Olgumuzun, babasının evden ayrılmasından sonra geliştiği “koruyucu olma” rolü ve buna eşlik eden polis/özel koruma davranışları, “aşırı değer verilmiş düşünce” olarak yorumlanmıştır. DSM-5 kriterlerine göre bir sanrı olarak nitelendirilmemiştir; çünkü sanrılara özgü sistematik bir yapı taşımamaktadır. Bu inançlar, olgunun gerçeği değerlendirme yetisini kısmen zorlasa da içgörüsünün korunmuş olması ve sosyal işlevselliğini tamamen bozacak düzeyde olmaması nedeniyle sanrıdan ayrılmıştır.

Tekrarlayıcı düşünce ve davranışlar, obsesyon veya kompulsiyon yerine, “koruma” rolüne yönelik aşırı değer verilmiş bir düşünce biçimiyle ilişkilendirilmiştir. Bu düşünce biçiminin, baba figürünün yokluğu ile ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Olgu, kendisi ile yapılan görüşmede tetikte ve aşırı dikkatli bir tutum sergilemiştir. Klinik görüşme sırasında olgunun dikkat, bellek ve muhakeme yetilerinin yaşına uygun olduğu gözlemlenmiştir. Soyut düşünme becerileri de yeterli seviyede bulunmuştur. Dolayısıyla, bilişsel kapasite açısından belirgin bir patoloji düşünülmemiştir.

Tipik obsesyon veya kompulsiyonlar da klinik olarak gözlemlenmediği için bir obsesif-kompulsif bozukluk tanısı uygun bulunmamıştır. Olgunun sosyal iletişim ve empati becerilerinde belirgin bir eksiklik olmaması, tekrarlayıcı motor davranışların veya ritüelistik yapıların gözlenmemesi, dil kullanımının işlevsel ve akıcı olması ve başvuru öncesinde aile tarafından arkadaş ilişkilerinde belirgin bir güçlük ve dışlanmanın tarif edilmemesi nedeniyle Otizm Spektrum Bozukluğu düşünülmemiştir.

Tanı: Olgu, DSM 5 tanı ölçütlerine göre herhangi bir tanı almamıştır, ancak baba figürünün yokluğu ve buna bağlı olarak oluşan psikodinamik çatışmalar ile ilişkili aşırı değer verilmiş düşüncelere sahip olduğu düşünülmüştür.

Tartışma

Bu olguda, babası ile sağlıklı bir ilişkisi olmayan ve gerçeği değerlendirme sınırını aşacak düzeyde aşırı koruyuculuk rolü üstlenmiş bir ergen olgu sunulmuştur. Psikanalitik açıdan babanın rolü ilk kez babanın çocuk gelişiminin hem ödipal öncesi hem de ödipal evrelerinde önemli bir rol oynadığını düşünen Sigmund Freud tarafından tanımlanmıştır. Freud, özellikle erkek çocuklar için babaya sevgi dolu bir bağlanmanın geliştirilmesinin hem sağlıklı gelişim hem de ödipus evresinin çözümü için çok önemli olduğunu öne sürmüştür. Freud, erkek çocuklarının babalarını enstet cinsel dürtülerin rakibi ve yasaklayıcısı, kıskançlık ve nefret nesnesi, suçluluk ve korkuyu kışkırtan biri olarak deneyimledikleri görüşünü

ortaya atmıştır (3). Babanın yokluğuna ilişkin psikanalitik literatür, kaybın etkilerine gelişimsel bir çerçeve içerisinde ve dört ana psikoloji kuramının perspektifinden bakma eğiliminde olmuştur. Bunlar; dürtü kuramı, ego kuramı, nesne ilişkileri kuramı ve kendilik psikolojisidir (4). Freud süperego ödipus kompleksinin mirasçısı olarak görmektedir ve süperego gelişimini şu şekilde açıklamaktadır; fallik dönemde ödipus kompleksinin neden olduğu yoğun bunaltıdan kurtulmak isteyen ego, aynı cinsten ebeveyni ile özdeşim yoluna girmekte ve aynı cinsten ebeveynin etik kurallarını, ülkülerini, vicdani değerlerini içselleştiren ego bölmesinden süperego gelişmektedir (5). Baba figürünün yokluğunda çocuğun süperego yapılanması bozulabilir; çünkü baba, koruyucu ve güç kaynağı olarak algılandığında, bu algı çocuğun onunla özdeşleşmesini ve güvenlik ile hayatta kalma duygusunu güçlendirmektedir. Eğer baba tarafından terk edilme gibi travmatik bir durum meydana gelirse, çocukta savunmacı bir şekilde kendisiyle ilgili hak sahibi olma duyguları oluşabilmektedir. Bu bireyler, yeterince acı çektiklerine inanmakta ve yaşamın zorluklarından muaf olmaları gerektiğini hissetmektedirler. Baba, içselleştirilmiş bir öteki ve kendilik nesnesi olarak ayrışma-bireyleşme sürecinin kendi başına kolaylaştırıcısı olan bir bağlanma figürü olarak görülmektedir (6). Buna ek olarak baba, çocuğun anneye ortak yaşamdan intrapsişik olarak ayrılmasına yardım etme gibi önemli bir işleve de hizmet etmektedir (6). İnsan gelişimsel olarak, hayata kendisini çevresinden ayıramayan, farklılaşmamış bir durumda başlamaktadır. Ebeveynleri ile kurduğu ilişkilerle kim olduğunu yavaş yavaş öğrenmektedir. Freud’un ‘Yas ve Melankoli’ adlı makalesinde; ölüm, terk edilme veya duygusal olarak erişilemezlik yoluyla meydana gelen önemli bir diğerinin kaybına, güçlü bir kararsızlık duygusunun eşlik ettiğini, kayıp nesneye yönelik olumsuz duygularla ilgili suçluluğun inkar edilerek, ötekine ilişkin olumlu bir imajı korumak için, terk eden nesnenin benimsenip onunla özdeşleşildiğini ve ardından öfke ve hayal kırıklığı duygularının kendiliğe yöneltildiğini belirtmiştir. Freud 1917’de, ‘Böylece nesnenin gölgesi egonun üzerine düşer.’ sözüyle nesne ile ilişkisinin psişik yapısının doğasını etkilediği şeklindeki fikrini beyan etmiştir (7). Winnicott bağlanma durumuyla birlikte ayrı olma durumunu uzlaştırma çabasında çocukların ‘geçiş nesnelere’ kullandıklarını gözlemiştir. Çocuk henüz içsel tasarımlarını oluşturmak için yeterli kapasiteye sahip olmadığında, ayrılık bir yok olma, kalıcı bir boşluk olarak yaşanabilmektedir. Bu durumda geçiş nesnesi, kişi yok olsa bile varlığını sürdürme olasılığına giden bir köprü görevi görmektedir (8). Kernberg, bir çocuğun erken ego gelişiminin sağlanması için kendilik tasarımlarının nesne tasarımlarından farklılaşması ve olumlu-olumsuz kendilik tasarımlarının birleşik bir kendilik tasarımı ile bütünleştirilmesi gerektiğini düşünmektedir (9). Bahsedilen dört alanla ilgili olarak, olgunun babasının yokluğu kendilik ve nesne ilişkilerinin oluşumunu olumsuz yönde etkilemiş olabilir. Bu yoksunluk durumunda çocuk, babasının ilgisizliğinden kendisinin sorumlu olduğuna ve dolayısıyla kusurlu, istenmeyen ve

sevilmeyen biri olduğuna inanmaya yönelik içsel bir baskı hissedebilir. Dolayısıyla babanın empati ve ilgisinin kaybindan kaynaklanan bu utanç duygusu, art arda gelen kızgınlık ve hak sahibi olma duygularının temelini oluşturabilir. Ödipal rekabetin doruğa ulaştığı yaşamın üçüncü ve altıncı yılları arasını kaplayan fallik dönemde olgunun babasının ortadan kaybolması, süperego gelişimi henüz tamamlanmadığı için çocuğu suçluluk duygusuyla baş başa bırakmış olabilir. Kızgın, potansiyel olarak misilleme yapan bir babanın içe atılması, çocuğu yoğun kaygıya karşı savunmasız bırakabilir. Bu olguda bulunan çatışma id ve süperego arasındadır. İd dürtüleriyle ego sahasına baskı uygularken ego ise süperegonun katı ahlaki değerlerini gözeterek çeşitli savunma mekanizmaları ile dürtüye doyum yolları arar veya dürtüyü, doyurulmasına izin vermeden ide geri gönderir. Doyum sağlanmadan geri gönderilen dürtü egoda bunalıya neden olur. Ego bu bunalıya karşı kendini korumak için savunma yöntemleri kullanır. Olguda babasıyla ilgili anıların hatırlanmaması kullanılan savunma mekanizmalarından bastırma ile ilişkili olabilir. Diğer bir savunma mekanizması olan yansıtma özdeşim ile babasının kuşkucu özelliklerini egosunun bir parçası haline getirmiş olabilir (10). Olgunun babanın terki döneminde henüz içsel tasarımlarını oluşturmak için yeterli kapasiteye sahip olmadığı düşünüldüğünde varlığının devamlılığı için geçiş nesnesi olarak kendisini polis olarak tanımlıyor olabilir. Herzog yaptığı çalışmalarında babası olmayan çocuklarda, potansiyel baba figürlerini taklit etme ve onları memnun etme çabasından bahsetmektedir (11). Bu durum bizim olgumuzda da olgunun daha çok güvenlik alanlarıyla uğraşmasını açıklayabilir. Babasının ortadan kaybolması, çocuğun adaletsizliğin telafisinin yapılmasının hakkı olduğunu düşündüğü için polis kıyafetleri giyerek emniyet amirliği rolünü almasına neden olmuş olabilir. Böylece hak sahibi olmayı, utanç, suçluluk ve öfke duygularına karşı bir savunma olarak kullanıyor olabilir. Olgumuzun babasıyla ilgili anıları hatırlayamıyor olması güvensiz bağlanmayla ilişkili olabilir. Bu konuda yapılan bir çalışmada güvenli bağlanması yüksek olan çocuklarda daha az hafıza hatası olurken; daha az güvenli bağlanan çocuklar daha fazla hafıza hatası yapmakta olduğu ve bunun nedeni belki de bu tür anıları zayıflatan savunma süreçleri ya da sosyo-duygusal faktörler olabileceği söylenmiştir (12). Yapılan başka bir çalışmada çocuklukta kişilerarası travma ile paranoya arasındaki ilişkiye, düzensiz bağlanma ve başkaları hakkındaki olumsuz şematik inançların aracılık ettiğini göstermektedir (13). Bu çalışma olgumuzda olan kuşkuculuk, kendini üstün görme, kendisine kötülük yapıldığını düşünme, sürekli tetikte olma, kimseye güvenmeme gibi paranoid özelliklerin güvensiz bağlanma ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Sunduğumuz vakada DSM-5 tanı kriterlerine göre sanrı, varsanı, dezorganize konuşma ve davranış, negatif belirtilerinin olmaması, içgörünün bulunması nedeniyle paranoid bulgular şizofreni, sanrılı bozukluk tanı kriterlerini karşılamamaktadır (14). Çocuk-ebeveyn ilişkisi ile ilgili araştırmalarda daha çok anneler çalışılmıştır. Bu olgu sunumunda baba figürünün çocuğun gelişimindeki rolü ile ilgili kanıtlar sunulmaktadır. Çocukların gelişiminde baba figürünün etkisini gösteren çalışmalar artırılmalıdır.

Etik onam: Hastadan aydınlatılmış onam alınmıştır.

Yazar Katkıları:

Konsept: S.K.

Literatür Tarama: S.K.

Tasarım: Ö.F.A., S.K.

Veri toplama: Ö.F.A., S.K.

Analiz ve yorum: Ö.F.A., S.K.

Makale yazımı: S.K.

Eleştirel incelenmesi: Ö.F.A

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını bildirmişlerdir.

Finansal Destek: Bu çalışma herhangi bir fon tarafından desteklenmemiştir.

Kaynaklar

1. Warmingham JM, Russotti J, Handley ED, Toth SL, Cicchetti D. Childhood attachment security mediates the effect of childhood maltreatment chronicity on emotion regulation patterns in emerging adulthood. *Attach Hum Dev.* 2023 Jul 4;25(3-4):437-59.
2. Islamiah N, Breinholst S, Walczak MA, Esbjörn BH. The role of fathers in children's emotion regulation development: A systematic review. *Infant Child Dev.* 2023;32(2).
3. Freud S. Group psychology and the analysis of the ego. New York, Boni and Liveright, 1922:60-62.
4. Jones KA. Assessing the Impact of Father-Absence from a Psychoanalytic Perspective. *Psychoanalytic Social Work.* 2007;14(1):43-58.
5. Freud S. Ego ve id. 1. basım. Oda Yayınları, 1923:35.
6. Abelin EL. The role of the father in the separation-individuation process. In:McDevitt JB, Settlege CF, eds. Separation-Individuation. New York: International Universities Press, 1971:229-252.
7. Freud S. Mourning and melancholia. In: Strachey J, ed. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology, and Other Works. London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 1957:237-258.
8. Winnicott D. Transitional objects and transitional phenomena. In: Winnicott DW, ed. *Playing and Reality.* London: Tavistock Publications, 1971:1-18.
9. Christopher JC, Bickhard MH, Lambeth GS. Otto Kernberg's Object Relations Theory. *Theory Psychol.* 2001;11(5):687-711.
10. Freud A. Ben ve Savunma Mekanizmaları. İstanbul: Metis Yayınları, 2. baskı, 2011
11. Herzog JM. On father hunger: The father's role in the modulation of aggressive drive and fantasy. *Father and child developmental and clinical perspectives.* Boston, 1982:163-74.
12. Chae Y, Goodman M, Goodman GS, Troxel N, McWilliams K, Thompson RA, et al. How children remember the Strange Situation: The role of attachment. *J Exp Child Psychol.* 2018;166:360-79.
13. Humphrey C, Berry K, Degnan A, Bucci S. Childhood interpersonal trauma and paranoia in psychosis: The role of disorganised attachment and negative schema. *Schizophr Res.* 2022;241:142-8.
14. Biedermann F, Fleischhacker WW. Psychotic disorders in DSM-5 and ICD-11. *CNS Spectr.* 2016;21(4):349-54.